

**ВЛИЯНИЕТО НА СОЦИАЛНИЯ ПОЛ
ВЪРХУ ЖИЗНЕНИТЕ ИЗБОРИ ПРИ РОМИТЕ**

Илона Томова, Любомир Стойчев

Институт за изследване на населението и
човека при БАН
ilonai2000@yahoo.com; l.stoychev@iphs.eu

***Резюме.** Статията представя резултатите от качествено изследване за влиянието на социалния пол сред ромската общност. Основно са разгледани въпросите, свързани с мястото на ромската жена в семейството и общността, традиционните практики по отношение на нея и социалния ѝ статус и възможностите, които стоят пред нея. Изследвани са и възможностите, чрез които тя може да подобри жизнените си избори. Изследването разглежда практиките, статуса и възможностите чрез представители на 4 типа групи, които са в различна степен икономически, социално, културно и прочие интегрирани в българското общество.*

Ключови думи: ромската жена, джендърни измерения на ромското включване

Ромските жени са една от най-уязвимите групи в българското общество. Рискът да попаднат в групата на лицата, страдащи от множество социално изключване и дълбока бедност е много по-висок от този на етническите българки и дори на ромските мъже. Социалният им статус в обществото е изключително нисък поради наслагването на няколко различни фактори – това, че са жени от най-стигматизираната етническа общност в страната, поради по-ниското им образование и поради бедността.

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИ БЕЛЕЖКИ

През 2012 и 2013 г. екип от ИИНЧ при БАН проведе две качествени изследвания в четири ромски махали в градовете София (кв. „Христо Ботев“), Пловдив („Шекер махала“), Бяла Слатина и в с. Веселиново, Ямболско. Изборът на тези махали позволи да обхванем ромски общности с различна степен на интеграция, в области с различна степен на икономическо развитие, градско и селско население от 4 различни географски района. Целта бе да се изследва влиянието на социалния пол при вземането на решение и поемането

на отговорност за жизнено важни избори като възрастта за започване на семеен живот, образованието и започването на работа. Така направеният избор[†] оказва влияние върху други важни социални сфери на личността и определя до голяма степен риска за социално изключване и множествена депривация (Kabeer, 1999).

За провеждането на изследването бе използван методът на експресна качествена оценка (rapid qualitative assessment). Той включва анализ на документи и на резултатите от предходни изследвания, фокус групови дискусии с роми от избраните махали, провеждането на експертни интервюта и на изследване на мини-случаи. През 2012 г. бяха проведени общо 24 фокус групови дискусии с ромски момчета и момичета на 14-16 години; с ромски мъже и жени на 18-24 години и на 40-60 години; 4 изследвания на случаи и 6 експертни интервюта. През 2013 г. резултатите от анализа на събраните през 2012 г. данни и базираните на тях изводи и препоръки за социални политики бяха верифицирани с представители на същите махали (бяха проведени още 8 фокус групови дискусии с мъже и жени на възраст 18-60 години от четирите махали) и с други експерти. Така успяхме да изследваме и мнението на ромите на възраст от 25 до 39 години, а в тази възрастова група са повечето роми с високо образование, работещи като експерти, здравни и социални медиатори, активисти на НПО. Общо при двете вълни на изследването във фокус груповите дискусии взеха участие 295 роми. Настоящият текст представя част от резултатите от изследването.

КРАТЪК ПРЕГЛЕД НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИЗСЛЕДВАНИЯТА НА ДЖЕНДЪРНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В РОМСКАТА ОБЩНОСТ И НА РОМСКИТЕ СЕМЕЙСТВА

Ромската „общност“ в България е изключително хетерогенна и всякакви обобщения по-скоро замъгляват, отколкото проясняват изследваните социални процеси в нея. Състои се от над 60 субгрупи, които се различават по основни културни и социални маркери: религия (православни християни, членове на различни евангелски църкви, католици, мюсюлмани-сунити, представители на хетеродоксния ислям), майчин език (различни ромски диалекти, български, турски, влашки), степен на уседналост, традиционен занаят, традиции и обичаи, степен на интеграция в местната икономика и социален живот (Марушиакова и Попов, 1993; Tomova, 1995; Пампоров, 2006 и др.).

През годините на посткомунизма ромите бяха засегнати непропорционално тежко от масовото съкращаване на работни места. По данни на Националния статистически институт (НСИ) от последните две преброявания (2001 и 2011 г.) заети са едва около една пета от ромите на възраст 15–60/64 години. Социологическите изследвания, които са в състояние да обхванат по-пълно сезонната заетост и участието на ромите в сивия пазар на труда в годините, в които не се

[†] Използваме това разширено определение като превод (обяснение) заместител на термина *agency*, влезнал в употреба в англоезичната научна литература през 90-те години на XX в. поради липсата на кратък и точен термин в българската научна лексика.